

Пътуването на Робер дьо Дрьо в Леванта съвпада с един период, през който френско-турските отношения чувствително се влошават. Френски войскови части участвуват в армията, която нанася тежко поражение на турците при Сен Готар (1664). Турските власти спъват и тормозят дейността на френските търговци из левантинските пристанища. Сам френският посланик Дьо ла Е-Вантеле е хвърлен в цариградска тъмница Иеди куле като заложник за уреждането на парични въпроси. Френските стопански интереси в Близкия Изток са застрашени. С оглед на това синът на Дьо ла Е-Вантеле бива изпратен в Цариград, за да замести арестувания си баща и да поднови т. нар. капитулации с Турция. Френските управляващи среди начело с Луи XIV и Колбер са загрижени и обезпокоени по това време за развитието на източната си търговия, конкурирана и застрашена от Англия и Холандия. Луи XIV иска да убеди султана, че потвърждаването на капитулациите с Франция ще обезпечи значителни приходи за империята от търговската дейност на тази страна. С тази мисия той натоварва посланичеството на сина на Дьо ла Е-Вантеле. Тя съвпада със събитията от Критската война (1645—1669). Робер дьо Дрьо, още млад капуцински монах, прекарва в Леванта около три години. Той пътува до Смирна през Тенедос, Митилин и Хиос. Когато посланикът отива да се срещне с пребиваващия в Лариса султан, Робер дьо Дрьо се отделя от него и пътува да види Атина и Навплия.

Три години след завръщането си във Франция подготвя пътните си бележки. Макар бегли, те свидетелствуват не само за широката култура на автора, преклонението му пред античните традиции на пропътуваните земи, но и за неговата пламенна любознателност. Тя го подтиква да се интересува от всичко, да прониква навсякъде въпреки опасности и неизвестност.¹

Ръкописът² на Робер дьо Дрьо е издаден от А. Перно³. Извадките тук са по ръкописа, съхраняван в Парижката национална библиотека, съпоставен с изданието на Перно.

С посланичеството на Дьо ла Е-Вантеле Робер дьо Дрьо тръгва от Франция през Марсилия и по море през Малта и Проливите

се отзовава в Цариград. Поради това, че султанът е по това време в Одрин, посланичеството се упрътва там, за да преговаря за подновяване капитулациите с Франция. Пътуването завършва безрезултатно — великият везир бил заминал с войските за Кандия. Посланичеството се връща в Цариград. Дьо Дрьо дава кратко описание на Цариград. Дворецът, където живеел френският посланик, бил хубав и от него можело да се наблюдават пристигащите отвсякъде кораби.

„Виждах понякога и неща, които ме изпълваха с мъка и съчувствие. Това бе, когато там пристигаха кораби, натоварени с клетки християнски роби, които татарите и други пирати докарваха като стада овце, за да продадат колкото може повече от тях. Те ги пленяват по крайбрежията, населени с християни. Откарват от тях толкова много, че не само турците, но и еврените, и християните нямат други слуги и слугини освен тези клетки християни, продавани и купувани по-скъпо или не според това, дали са повече или по-малко надарени от природата. Там се срещат от всякаква възраст — от 3—4 г. до 50—55 г., тъй като жестоките пирати отвлечат и бащи и майки, и всичките им деца, когато успеят да ги изненадат. Когато отидохме в Лариса, видяхме да минават 12—15 коня, натоварени с малки деца, които те носеха в кошове. Един от конярите на г. посланика, роб, когото той бе откупил, се осведоми откъде са тези клетки деца. Като узна, че между тях има от различни страни, ги наблюдаваше внимателно и позна собствения си 7—8-годишен син. Предупредих веднага господин посланика, като го помолих да съдействува за откупуването на бедното дете. Той предложи за това 30 жълтици. Заедно с това, което господата от свитата пожелаха да дадат, сумата възлизаше на 50 жълтици. Но не успяхме да го получим срещу това. Между тези деца забелязах девет-десет дванадесетгодишни момиченца, красиви като ангели. Водеха ги до Лариса, където бе султанът. Там ги видяхме изложени за продан. Най-противното е, че когато турците ги купят на тази ранна възраст, те ги възпитават в духа на проклетата им религия и ги карат да изоставят християнството“ (с. 58).

„Трябва все пак да признаем, че истинските турци, т. е. тези, които са такива по произход, не са така противни, както отстъпниците, чийто брой е много голям“ (с. 72).

Посланикът отново поема на път, за да намери султана в Лариса и да преговаря с него. Дьо Дрьо е отново с него.

„Прекосихме Тракия като минахме река Марица, която я отделя от Македония. Не без мъка и опасност преминахме тази река, защото освен дете беше много широка и бърза, но и лодките, с които си служеха, бяха толкова неудобни, че трябваше да вдигаме колите си на ръце, за да ги вкараме. Понеже при всяко пътуване можеше да мине само една кола, ни бе необ-

ходимо доста време, за да прекараме всичките си коли и двадесетте оседлани коня, които имахме“ (с. 85—86). *Освен това дошли турци и нагло прередили посланичеството при прехвърлянето през реката. Французите се забавили дълго тук. Пристигат късно във Вира⁴.*

„Това е малък, много стар град, където са останали само няколко остатъка от стени. Пребивавахме там и това ми даде възможност да отидем и видим джамията, която е много красива. Имамът, нейният свещеник, ми показва множество гробове с епитафии, от които схванах, че това някога е било черква. Изкачихме се пет или шест души на минарето (доста висока куличка, откъдето имамаът призовава турците на молитва). От тази куличка се възхищавахме на красотата на полетата, които открихме, когато се появи вятър и разклати така силно куличката, че мислехме, че тя ще се срути. Това ни накара да слезем по-бързо, отколкото се бяхме изкачили. На сутринта отидохме в Макри, много стар град, където намерихме една съвсем запазена гробница от бял мрамор. На четирите ѝ ъгъла забелязах четири издигнати от около една стъпка, на които бе положена мраморна плоча, за да покрие онова, което древните имаха обичай да затварят в гробниците. Те поставяли трупа върху тази плоча и го покривали с друг мраморен блок. Забелязах тази епитафия, изсечена с гръцки букви: „Бащата Квинтус на скъпия си син Аврелиус Квинтус „честно дете“.“ Близо до тази гробница, която се намира на едно възвишение на морския бряг има нещо като параклис, всред който има голям саркофаг, положен на дървени крака, покрит със зелен саван. На лично място има голяма чалма, която се грижат да поддържат така чиста, както ако я употребяват. От двете страни има два съда, пълни с лой. От турчина, който се грижеше за този саркофаг, се осведомих за какво служи тази лой. Той ми каза, че това е светена материя, с която се натривали болните, и че те много почитали този, чието тяло почивало там, защото бил един от най-смелите им пълководци от армията им, която преминала от Азия в Европа. Видях също в единия ъгъл на площада едно каменно възвишение, което ми казаха, че било театър, където древните оратори произнасяли публично словата си. Заминахме на другия ден и дойдохме в Кимурджина⁵, малък, много стар град, където още стоят някои развалини на голяма крепост. На пет левги оттам намерихме друг град, чиито стени са запазени изцяло освен дупките, направени при превземането му. Нашият път ни водеше покрай стените на този град, без да се наложи да влезем в него, но г. покланикът ни накара да поспрем там, за да си отдъхнем и да идем да видим забележителното. Възхищавах се от начина, по който бяха построени стените, тъй като там, дето е поясът от стърчащи камъни, бяха направили около града по-

редица от малки аркади. По тях вървеше пътят, на който могат да се играят и хора. Едва бяхме влезли и жителите излизаха да ни видят и разгледат със същото любопитство, с което ние разглеждахме града. Като видях, че повечето са християни, помолих ги да ми покажат черквата. Те сториха това на драго сърце. Видях с болка, че тази черква, която някога е била между най-красивите в цяла Гърция, бе в развалини поради неподдръжане. Като забеляза, че се отнасям към това със съчувствие, една женица ми направи знак да я последвам, за да видя друга черква, която тя ми показва със сълзи на очи, в още по-окаян вид от първата. Тя ми засвидетелствува с жестове и въздишки, че тия развалини бяха осезателни следи на техните големи нещастия.

Разглеждах внимателно тази черква, по-малка от другата, която току-що бях видял. Но лесно бе да се види, че тя бе несравнено по-хубава. Познах, че бе посветена на Богородица, чийто образ още съществуваше, въпреки че вече не бе възможно да се извършва литургия. Впрочем не само олтарът бе разрушен, но и цялата черква бе пълна с мраморни колони и пиластри, чиито отломки показват, колко голямо е било опустошението на тази нещастна страна. Забелязах още дори по стените останки от стенописи и златни мрежи, които ясно сочеха, че някога тази черква е била много украсена. В целия град имаше само един беден свещеник, който ми каза, че преживява с голяма мъка, защото този клет народ е разорен не само от турците, но и от морските разбойници, които често извършват нападения там. Този град, който назовават Перитори⁶, е толкова древен, че ни уверяваха, че е построен преди повече от 2000 години.

Два дни след това ние пристигнахме в Кавалос — град, особено забележителен с това, че е построен от Александър Велики в [знак] на почит към коня му Буцефал⁷. Тя (Кавала) е разположена на височина, издадена напред в морето и има на юг изглед към Атонските възвишения, наречени още Света гора може би заради това, че там живеят много монаси на свети Василий, които прекарват в голяма строгост. Това са същите възвишения, на които един скулптор предложил на Александър [Велики] да направи статуя, изобразяваща го, както държи един град в едната си ръка, а с другата излива една река в морето. Този град е укрепен със стени, добре поддръжани и добре охранявани. Има още и един кастел, който се състои от два къшкя и една голяма кула, построени на възвишението.⁸

На известно разстояние от Кавалос има планина, цялата от скали, покрай които се спуска поток с удивително бистра вода. Тя е докарана до града чрез водопровод⁹. В този край се виждат останките от здрави стени, които се спускат от пла-

нината чак до града, изцяло преграждат преминаването и предвардват от изненада останалия район.¹⁰

Този град е разделен на две части [от] крепостна стена, която създава горен и долен град. При влизането в долния град ми показаха хубава гробница от бял мрамор, която служи сега за резервоар. Там намерих следния надгробен надпис: *Cornelia Pfilo Asprilla sac divac aug ann XXXVHSE*; като ме видяха, че записвам този надгробен надпис, едни турци ми дадоха знак да ги последвам, за да видя други гробници, съвсем подобни [на първата]. Намерих следните два надгробни надписа: *Cornelius Asper Astiarius montanus, equus publico honoratus item ornamentis decurionatus et in inveralicy Pontifex flamen divi Claudi Philippo ann XXIIIHSE*.¹¹ Любознателните, които се занимават усърдно с изучаване на медалите и с древните почетни титли, ще могат по-добре от мен да предадат смисъла на тези епитафии. В този град ми показаха също гроб на турчин, разположен почти както този, който видях в Макри, с тази разлика, че нямаше никаква чалма, а само голяма брое-ница, която е дълга най-малко три аршина. Казаха ми, че това бил един от техните монаси, който бил придобил голяма известност.

Като напуснахме Кавалос, пристигнахме за три дни в града Серес, който е много хубав и много голям, в приятна равнина и на една планина, която е съвсем близо.¹² Има крепост, която ни се видя толкова хубава, че любопитството ме накара да се кача на нея с много от нашите господа. Но ние стигнахме там не без мъка, което приехме обаче с удоволствие, защото намерихме там достойни за отбелязване неща. Изглежда, че изкуството и природата са били в съревнование, за да укрепят това място, което от едната страна е недостъпно, а от другата е защитено с тройна стена и няколко укрепления. Тази крепост огражда голям четириъгълен площад и на всяка стена има по една кула, чийто вход ние открихме много трудно.¹³ Дотам [стигнахме], че един от групата, като се качи на една от стените през някакъв процеп ни предупреди, че е необходимо да се изкачим на стените, за да влезем там. Ние се качихме всички и установихме, че тия кули са много здрави и трудно достъпни. Насред площада има четири цистерни, но които сега са без вода, понеже са били разбити на много места, както и стените на крепостта. Защото политика е на турците да оставят укрепления само по границите, за да не предоставят на ония, които биха се разбунтували, място за оттегляне. Близо до тази крепост намерихме останки от две черквици, които съхраняват още някои остатъци от древната си красота. Но онова, което ми се стори по-забележително в този град Серес, бе, че сред [града] имаше грамадна наблюдателница като четириъгълна кула с голяма камбана. Тя отбива ча-

совете по френски, нещо учудващо, защото из цяла Турция няма никакъв обществен часовник и при това турците отброяват часовете не като нас от полунощ, а като италианците, които започват да броят първия час от залез слънце. По този начин те изпреварват или изостават с първия си час според това, дали слънцето залязва по-рано или по-късно.

Научих, че един султан е забранил употребата на обществени часовници и че когато жителите на някои покорени градове го помолили покорно да им остави поне един часовник, той ги попитал за какво искат да си служат с него. Те казали, че за да разпознават по-добре времето за молитвите си, за пиене, ядене, лягане и ставане. Той отговорил, че трябва да се молят богу през всяко време; че денят ни предупреждава да станем, а нощта да си легнем, жаждата и гладът — да ядем и прием, без да е необходимо да бъдем предупреждавани от един часовник. Тази забрана против камбани и обществени часовници се съблюдава толкова точно в цяла Турция, че през четирите години, които прекарах там, и при всичките си пътувания, които направих, прекосявайки до 300 левги в страната, никога не видях други часовници като този в Серес. Това толкова ме възхити, че като чух този часовник, толкова голям, че се чува по целия град, осведомих се откъде произлиза това, но не можах да науча друго освен това, че от незапомнени времена този часовник бие по същия начин.

Като заминахме от Серес през нощта, пристигнахме на другата сутрин в малко село, населено с бедни българи¹⁴, всички християни от гръцко вероизповедание. Нямаше никой в цялото село, когато пристигнахме, защото бяха отишли на полето, където ходят на работа и откъдето се завръщат едва вечер. Но всички жени и девойки излизаха от домовете си, за да ни огледат. Като разбраха, че сме християни, те се сближиха с нас, като че ли са ни познавали от дълго време. Възхищавах се от суетата, която проявяваха в крайната си бедност, понеже, нямайки възможност да носят гривни на ръцете си и обеци, те носят на ръцете и ушите аспри и пари — съвсем дребни турски монети. Аспрата струва два лиарда и парите — 18 денара. Ония от жените, които са най-богати, прикачват тази малка монета на парче плат, който носят на корема си. Показаха ни една от тези жени, която ни уверяваше, че е на 130 години и която при все това ми се видя още добре по сила и здравина. Ние вече бяхме видели в Кавала един мъж, който каза, че бил на 148 години. За да разбере дали казва истината, нашият пръв преводчик му зададе много въпроси, като го попита за най-забележителните неща от времето на неговата младост, и установи, че той отговаря вярно.

Къщите на тия жени, за които току-що бе дума, не отговарят никак на тяхната суета, защото са направени от пре-

гънати и преплетени клони като решетки и покрити с кал и слама. Тяхното село, което се нарича Байкьой¹⁵, е разположено на планина, окръжено с гори — сечища. Забележително бе там това, че има множество малки камъчета като маркасити, които блесят толкова, когато слънцето грее отгоре, че изглеждат като звезди. Оттам ние стигнахме за два дни в Солун“ (с. 85—95).

Посланичеството пожелава да посети местния митрополит, който бил преди това цариградски патриарх. Приел ги в голяма стая с много любезности. „Попита ни за някои от нашите мисионери, които познавал, когато бил патриарх. След много въпроси, които си разменихме, той нареди да ни донесат кафе, местна черпня. После нареди да ни заведат в неговата черква, която е голяма и много красива. Когато свещеникът, който ни заведе, ми показва една стара книга от евангелията, украсена покрая със сребърни нишки, забелязах на корицата сребърен кръст с релефно сребърно разпятие. Това ми вдъхна доверие да се размисля върху обстоятелството, че щом това разпятие е релефно и се пази като ценен паметник от древността, това е доказателство, че някога черквата е тачела такъв вид релефни изображения и че и сега няма смисъл да се осъждат такива порядки, понеже гърците схизматици търпят при тях само плоски икони като зография. Отидохме после да видим манастира на монахините на свети Василий, наречен „Света Теодора“, където дойде свещеникът да ни посрещне, придружен от 15—16 монахини (те са 150 в този манастир, без да са задължени да бъдат строго затворени). Облеклото им е почти като това на нашите „сиви сестри“, с по-голямо черно було на главата. Като ни заведе в черквата, чийто олтар е украсен с позлатена подпора, игуменката ни показва в един параклис тялото на света Теодора още цяло, с малко почерняла плът, но без никаква повреда, въпреки че много години бяха изминали, откак бе умряла светицата. Вижда се легнала на малко тържествено легло, като че ли спи... После отидохме в друг манастир, който се нарича „Мадона“, т. е. Света Дева, с 80 монахини. Казаха ни, че има още един, където има 50 монахини.

Оттам отидохме да видим старата черква „Свети Димитрий“, която сега служи за джамия. Всички се възхищавахме на устройството на тази голяма сграда, която има толкова огромен и обширен свод, че за да се поддържа, е трябвало стените да се направят 20 стъпки дебели, въпреки че отвън се поддържа от множество подпорни стълбове. Турците са запазили камбанарията на тази черква, за да служи като минаре, като са се задоволили да направят отгоре малка куличка, от която призовават за молитва. Понеже е много висока, пожелахме да се качим там, за да видим по-добре града с околностите му. Имамът вече ни бе отворил вратата и ни позволи

да се качим там, когато един стар турски дърдорко се противопостави под предлог, че оттам можем да съгледаме жените из градините или балконите им. Турците толкова ревнуват жените си, че не само не искат да бъдат гледани (оттам идва и това, че когато излизат освен булото на главата имат и черна превръзка на челото, а лицето е покрито с платно, което почва под очите и е вързано зад главата, тъй че не може да се види лицето).

Отидохме да видим други старини на града, от които най-хубавата е една голяма триумфална арка, поддържана от два големи стълба от бял мрамор, покрити целите с великолепно изработени барелефи, от които видяхме само част, а другата бе скрита от къщите, застроени наблизко. Над тях се издига арката. Забелязах там в средата ниша, по която съдех, че там някога е имало статуя.

В къщата, дето бяхме настанени, видяхме много красив саркофаг от бял мрамор, на който бе изсечена следната епитафия: *Geminii Cassani Geminia Marciana liberto et alumno innocenti* (с. 96—102).

Еврейте. Солун е единственият град дето тяхната народност има свой съд. „Християните в Солун също имали свой съд отделно от турския, защото градът бил разделен почти на три равни части с около 40 000 души“ (с. 102—103).

Увод, подбор и превод: Б. Цветкова
Коментар: Б. Цветкова и П. Коледаров

¹ Бележките за него са по предговора на Н. Pernot, издател на ръкописа във Voyage en Turquie et en Grèce du R. P. Robert de Dreux aumonier de l'ambassadeur de France (1665 — 1669). Paris, 1925, p. 1 — 2¹.

² Fonds Français, Nouvelles acquisitions 4962: Voyage de Paris à Constantinople, contenant des particularités de l'Ambassade de M. de la Haye-Vantelet, ainsi que des mœurs et du caractère du Sultan Mahomet IV; avec quelques Anecdotes concernant le siège de Candie etc. au 1665 et suivantes. Par P. Robert de Dreux Capucin Aumonier de l'Ambassadeur.

³ Срв. бел. 1; извадки от този пътепис са обнародвани от Б. Цветкова, Френски пътешественици от XV—³VIII в. . . . , с. 272—276; А. Матковски, Един френски пътеписец низ Македонија (1665—1669). Историја 1968, № 2, с. 126—138.

⁴ Гр. Фере, Гърция.

⁵ Гр. Гюмюрджина, дн. Комотини, Гърция.

⁶ Византийската крепост Перитерийон в дъното на залива Порто Лагос, чиито развалини се наричат „Буру кале“. Тя е била една от опорите на родопския български феодален владетел Момчил и край нея той загинал през 1345 г. в бой с войските на смирненския емир Умур и претендента за византийския престол Йоан Кантакузин. Вж. В. Гюзелев, Момчил в светлината на един нов исторически извор. Вести на Народния музей в Хасково, кн. I, 1965, с. 21—30, и посочената там литература.

⊗ Това е антично село Nearolis, възникнало неизвестно кога, но във всеки случай преди 500 г. пр. н. е. Тук е минавал голям древен път,

по-късно наречен Via Egnatia. Това разположение, както и близостта на мишите в Панагион и тесните връзки с о. Тасос допринесли за развитието и процъфтяването на Neapolis. Значението му нараснало като пристанище на основание до него град Филипи (срв. E. Oberhummer, Pauly-Wyssowa Real Encyclopaedie, XVI, Stuttgart, 1935, No. 11, p. 2124—2126). Очевидно пътешественикът предава тук същата легенда, запазена сред местното население, която съобщава в пътеписите си и Пиер Белон, посетил Кавала към средата на XVI в. Според тази легенда конят на Александър Македонски Буцефал бил погребан в Кавала (П. Белон дю Ман, Наблюдения на множество редки и забележителни неща, видени в Гърция, Азия, Юдея, Египет, Арабия и други чужди страни, София, 1953, с. 167). Версията за основаването на града от Ал. Македонски не отговаря на истината. Този град е съществувал в много по-ранни времена.

⁸ Вероятно става дума за останките от старата крепост, която описват Пиер Белон (пос. съч.,) и анонимният пътешественик на посланичеството на венецианския байло Лоренцо Бернардо — 1591 г. (Rad Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti. CXXXVI, 1898, p. 33. За нея разказва и хаджи Калфа: „Самата крепост е разположена върху един усамотен къжел като соколото гнездо.“ Румелия и Босна, Географски описал Мустафа бен Абдуллах Хаджи Калфа, АрППр; 1, 2, с. 108).

⁹ Същият водопровод е описан от Пиер Белон. Той отбелязва, че античният водопровод бил възстановен от Ибрахим паша, за да се снабди с вода селището. По всяка вероятност става дума за един от великите везири на султан Сюлейман. За водопровода споменават и пътешествателят на Л. Бернардо (цит. съч., с. 33), и хаджи Калфа (пос. съч., с. 108).

¹⁰ Тия развалини е описал и П. Белон: „Едно време съществувала една крепостна стена, която и днес е почти изцяло запазена, дълга около 1/4 левга и разположена върху най-високия връх на съседната планина.“ Планината, за която е дума в описанията на Р. дьо Дрьо, е без съмнение Чалдаг, продължение на Южните Родопи.

¹¹ По сведенията на П. Белон същите саркофази с надгробни надписи били докарани по заповед на Ибрахим паша и пръснати на 1/4 левга от града. Те били използвани като корита на чешмите (пос. съч., с. 179). По описанията на Р. дьо Дрьо тия саркофази били при входа на долния град. Дали става дума за същото място, на което ги е заварил Белон, или пък те били преместени в самия град, е трудно да се каже. Ясно е само, че и двамата пътешественици са видели едни и същи саркофази. Няма съмнение, че те били докарани от развалините на близлежащия античен град Филипи (срв. P. Collart, Philippines, ville de Macédoine depuis ses origines jusqu'à la fin de l'époque romaine, Paris, 1937).

Латинските надгробни надписи са неточно дешифрирани от Р. дьо Дрьо. Точното им разчитане и превода им даваме по бележките на акад. Д. Дечев, направени към пътеписа на П. Белон. Първият от тях гласи: *Cornelia P[ublii] fil[ia] Asprilla sac[er]dot[is] divae Au[gustae] ann. XXXV h[ic] e[st]: „Корнелия, дъщеря на Публий Асприла, жрица на божествената Августа, на 35 г., е тук погребана.“* Вторият надпис: *P[ublius] Cornelius Asper Atiarus Montanus equo publico honoratus, item ornamentis decurionatus et Iviralicis, pontifex, flamen civi Claudi Philippis, ann. XXXIII h[ic] s[ita] e[st]: „Публий Корнелий Аспер Атиарий Монтан, удостоен с обществен кон, също и с почетните отличия на декурионата и на дуумвирата, главен жрец, фламин на божествения Клавдий във Филипи, на 33 г., е тук погребан.“* Предавайки този надпис, Р. дьо Дрьо погрешно счита, че се касае до два надписа. Може би той е имал пред вид и епитафията на третия саркофаг, преписана от Белон: *Cornelia longa Aspriliae mater. Ann. LX h[ic] s[ita] e[st]: „Корнелия Лонга, майка на Асприла, на 60 г., е погребана тук“* (срв. П. Белон и бележките на акад. Дечев, с. 264).

¹² Без съмнение това е планината Сминица (тур. Боздаг), дн. Фалакрон, Гърция.

¹³ За същата крепост споменава и хаджи Калфа (пос. съч., с. 110).

¹⁴ За българското население на този район срв. Йорд. п. Георгиев и Ст. Н. Шишков, Българите в Серското поле, Пловдив, 1918. Срв. и E. Oberhummer, *Siris*, PWRE, 1927, p. 314.

¹⁵ Истинското му име не е отбелязано. Вероятно жителите му са обяснили на преводача, че селото е бейско, както са били повечето от поселенията в полетата. А по този признак то трудно може да се определи. При това авторът е изопачил „Бей кьой“ на „Бай кьой“. На юг от Серес имало Алибейкьой (срв. В. Кънчов, Македония, Етнография и статистика, София, 1900).